

УДК 305:32

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У ПОЛІТИЦІ ЯК ФАКТОР СПРОМОЖНОСТІ ПОДОЛАТИ КРИЗУ В УКРАЇНІ

кандидат політичних наук, доцент, Димова О. В.

Одеська національна харчова академія, Україна, Одеса

Стаття присвячена актуальності включення жінки в українську політику та її специфічним рисам світовідчуття, завдяки яким виникає ситуація взаємодоповненості з чоловічим баченням світу при прийнятті управлінських рішень. Визначено специфічні риси відсутності «біологічних маркерів» українських жінок, які можливо ввести у філософсько-практичну сферу за допомогою застосування евристичного підходу конструктивної психології. Вживання нової для суспільно-політичного аналізу методології дозволило довести необхідність ліквідації гендерної дискримінації задля реальних трансформацій інститутів української політики. Запропоновано три основні сценарії самореалізації жінки, що впливають на вибір гендерне-визначених засобів діяльності.

Ключові слова: політична криза, жіноче світосприйняття, гендерна рівність, «біологічні та соціальні маркери», сценарії самореалізації.

кандидат политических наук, доцент, Дымова Е. В. Гендерное равенство в политике как фактор возможности преодоления кризиса в Украине/ Одесская национальная пищевая академия, Украина, Одесса

Статья посвящена актуальности включения женщины в украинскую политику и ее специфическим чертам мироощущения, благодаря которым возникает ситуация взаимодополненности с мужским видением мира при принятии управленческих решений. Обозначены специфические черты отсутствия «биологических маркеров» украинских женщин, которые можно ввести в философско-практическую сферу при помощи использования эвристического подхода конструктивной психологии. Использование новой

для соціально-політичного аналізу методології дозволило довести необхідність ліквідації гендерної дискримінації з метою реальної трансформації інститутів української політики. Виведені три основних сценарія самореалізації жінки, впливаючі на вибір гендерно-определених способів діяльності.

Ключевые слова: політичний кризис, жіноче світоглядання, гендерне рівність, «біологічні та соціальні маркери», сценарії самореалізації.

candidate of political sciences, associate professor, Dymova O. B. Gender equality in political area as means of overcoming crisis in Ukraine/ Odessa national food academy, Ukraine, Odessa

The article is dedicated to up-to-dateness of involving a woman into Ukrainian policy, as well as peculiarities of feminine outlook, due to which complementarity with masculine world-view occurs, especially managerial decision making. The unique features of Ukrainian women's absence of "biological markers" are specified; these could be introduced into philosophical & practical sphere by means of heuristic approach in constructive psychology. Using the new methodology in social and political analysis helped to prove the necessity of liquidation of gender discrimination aimed to real transformation of Ukrainian political institutions. Three basic scenaria of woman's personal fulfilment are concluded, and these can influence the choice of gender-determined activities.

Key words: political crisis, feminine outlook, gender equality, "biological and social markers", scenaria of personal fulfilment.

Вступ. Ситуація в Україні сьогодні вимагає від науковців та управлінців чесно констатувати той факт, що суспільство знаходиться на межі соціального вибуху, який можна подолати лише нетрадиційними та швидкодіючими методами впливу. Вони повинні характеризуватися не тільки переносом акценту з ієрархізованої системи управління до горизонтальних

механізмів взаємовпливу, але й такими позиціями у суспільно-політичному просторі як включення жіночого світосприйняття до прийняття ключових управлінських рішень, переформатування ціннісної структури національного менталітету з піднесенням до зверх-цінності Збереження Людського Життя, формулювання позитивного конструкту майбутнього України (бо майдан, як його характеризує сучасна українська філософія І. Жеребкіна, символізував деконструкт української влади, й стає вочевидь, що сьогодні необхідно напрацьовувати нові форми суспільно-політичних взаємин). [1]

Актуальність цієї теми ще пов'язана й зі такими факторами політики, як активне втручання світових процесів у національний простір, які зумовлюють пошук нових кроків у напрямку ліквідації усіх форм дискримінації (в тому числі й за статевою ознакою). Сьогодні українським науковцям треба говорити про гендерну рівність та політикам діяти у цьому напрямку, поступово відмовляючись від застарілих форм патріархально-підданічної культури.

Аналіз основних сучасних досліджень з проблематики жінок у політиці дозволяє констатувати появу якісно нових та цікавих поглядів, що збагачують не тільки національну, а й світову соціально-філософську думку. Такими яскравими ідеями сповнені І. Жеребкіна [2], Т. Марценюк, [3], Т. Злобіна [4], інші дослідниці. Цікавими для розуміння вектору розвитку проблем гендеру є статті І. Терлецької [5], М. Хомяк-Богачевської [6], Л. Смоляр [7], О. Маланчук-Рибак [8].

Мета цієї статті – усвідомити самій авторці, та спробувати довести до широкого кола дослідників специфіку наявності жінок у суспільно-політичному просторі, котра допоможе структурно побачити найсильніші риси чоловіків та жінок при прийнятті управлінських рішень. Вкрай необхідно на цьому етапі існування зробити акцент на емансипації української політики як спроби перевести потяг з рейок війни на платформу творення та конструктивного світосприйняття. Виходячи з цієї мети, за

допомогою структурно-функціонального підходу та методології конструктивної психології [9] можна проаналізувати сучасні соціально-політичні події в Україні та вирішити наступні питання:

- які аспекти громадсько-політичної діяльності максимально природно властиві жіночому світосприйняттю та діяльності;

- чому кількісний показник наявності жінок у власних структурах не є безумовною перемогою демократизації та ліквідації дискримінації за статевої ознакою, але його збільшення – вкрай необхідна тенденція для української політиці;

- як само можуть взаємодіяти жінки та чоловіки задля найбільш ефективної управлінської роботи.

Відправною точкою мого аналізу я вважаю цілком вірне спостереження української дослідниці І. Жеребкіної відносно певної специфіки вітчизняного жіночого руху. Мова йдеться про те, що українські жінки після розпаду СРСР, на хвилях свободи, отримавши гасла західних women's studies, які поступово доводили необхідність присутності жінок у економічно-політичній площині буття, зробили їх головними й для себе. Тобто дослідниці намагаються спиратися на ведучу феміністську дихотомію “біологічне – соціальне” на користь соціального та в протигагу жіночої інстинктивної природи, яка пов'язана з репродуктивною сексуальністю. Але І. Жеребкіна бачить певну проблему у тому, що український жіночий рух був побудований декілька інакше. “Якщо в західній культурі перший феміністський порив емансипації жіночого природним чином був пов'язаний з бажанням звільнення від “біологічного” (як функції “природнього призначення”) та прагненням до “соціального” як нової, соціальної реалізації у суспільстві, то у “нас”, можна казати, й не було цього самого “біологічного”. Парадоксом являється те, що у радянській комуністичній культурі в трактовці жіночого замість “біологічного”... домінувало “соціальне”. [2, С. 21] У 1917 році українські радянські жінки отримали право реалізувати себе у суспільно-

економічній площині нарівні з чоловіками, але всі пошуки сексуальної ідентифікації були припинені вже наприкінці 20-х років, залишивши їй тільки один «біологічний маркер» – бути матір'ю.

Стає вочевидь, що українському жіноцтву вкрай необхідно знайти певні “біологічні маркери”, за допомогою яких воно буде себе самоідентифікувати й розуміти свою унікальну природу. Адже, саме біологічний посил повинен бути первинним. Запропонований конструктивними психологами соціально-психологічний метод опису природи чоловічого та жіночого дає максимально глибинний погляд на наявність взаємодоповнення між цими двома істотами.

Перший імпульс дає чоловік – задає певний вектор руху, напрям. Другий крок робить жінка – надає чи не надає цьому імпульсу певний простір для руху (саме вона, завдяки своїй екзистенціальній природі, може вирішити – буде цей напрям живий та потрібний, чи ні). Знов крок з боку чоловіка – організація простору, який повинен бути з чіткою структурою та оптимально функціонувати, жіноча справа після цього – заповнення живими зв'язками цієї певно організованої структури. Стає мить, коли ця структура повинна себе вичерпати, тому чоловік ставить крапку, але жінка наприкінці повинна освоїти цю крапку як для того, щоб для себе зрозуміти кінець певного об'єму діяльності, так й суспільству підготуватися до нового вектору розвитку. Така методологія аналізу природи й діяльності чоловіків та жінок цілком відповідає все більш популярній тези, що гендерна рівність повинна означати рівні шанси реалізувати кожному свою, унікальну, відмінну від іншої істоти, природу. Ця методологія дозволяє зрозуміти як само певні характерні риси можуть бути в одних ситуаціях плюсами, а в інших недоліками, які треба виправляти. Крім того, такий підхід дозволяє уникнути позиції ущербності той чи іншої статі людства, й зрозуміти специфіку активності жіноцтва: її активність можна ототожнити з родючістю землі, яка приймає у свої лани зерно, та дає йому прорости, наповнюючи його усім корисним та необхідним [9, С.13-14]. Чи можливо про землю (у нашому випадку – про жінку)

говорити, що вона пасивна та бездіяльна, якщо її праця не така наявна як чоловіча, сповнена великої, хоча й латентної сили?

Приймаючи цю методологію як структурну основу, можна виявити ті характерні риси жіночого світосприйняття, що будуть допомагати приймати конструктивні управлінські рішення.

По-перше, сила її екзистенціальної природи створює усі передумови для того, щоб жіночий склад управлінської ланки відчув життєвість чи безперспективність того чи іншого вектора руху, запропонованого чоловіками. Ще на стадії перших обговорень жіноче відчуття може оцінити – чи є майбутнє у цього політичного вектора.

По-друге, жіноче світосприйняття дійсно здатне відчувати загальнонаціональні потреби й піднятися над вузькокорпоративними інтересами, які значно ускладнюють українську політику. Вектор руху чоловічого світу пов'язаний, перш за все, з дискретною, особистою реалізацією «Я», навіть якщо це шкодить загальній справі (автоматично відпрацьовує бажання змагатися, яке притаманне чоловічому світові, адже змагання та ієрархія суть експансивної діяльності задля захвату нових територій). Сильна сторона жінки в цій ситуації – зв'язати інтереси окремих суспільно-економічних груп таким чином, щоб ієрархія потреб акторів політики починалася з мети відбудувати сильну конкурентоспроможну державу.

По-третє, жіноче суспільство спроможне пройти скрізь біль, образу, ненависть та подолати гнів на ворога, протягуючи йому руку підтримки та пропозиції рухатися назустріч один одному. Ведучий імпульс жіночого сприйняття – відтворити життя, зберегти його, надати можливості розвиватися навіть маленькому шансу на мирні переговори, бо єдиний варіант зупинити безглузду війну – це не очікувати поразки однієї зі сторін, а припинити відтворювати образ ворога та знайти позиції для єднання. Енергія

ненависті продуктивна тільки на період деконструктивності, зруйнування, але ніколи вона неспроможна буде надати імпульсу конструктивному творінню.

По-четверте, аналіз парламентської діяльності північноєвропейських держав свідчить про те, що серйозне збільшення жінок у складі призводить до наступних наслідків: кожний законопроект потребує більших зусиль з точки зору доказу його необхідності (те, що стає вочевидь чоловікам, потребує додаткової перевірки з позицій жіноцтва); зростає конкуренція між альтернативними законопроектами та пошук оптимальних управлінських рішень, що враховують максимальну кількість інтересів соціальних груп; у порядок денний починають включатися питання, котрі торкаються проблем охорони здоров'я, безпечних умов праці, зберігання навколишнього середовища, збільшення виплат соціально незахищеним групам населення. [10]

По-п'яте, жіноча позиція буде максимально близько відповідати потребам розвитку постіндустріального суспільства – в силу значної кількості українок з вищою освітою (соціологічні дослідження підтверджують, що більше п'ятдесяти відсотків власників дипломів ВНЗ – це жінки). [см. напр. 11]. Традиційно Українська ССР у складі СРСР була однією з провідних республік у високотехнологічних та наукоємних галузях, де жіноче співтовариство знаходило своє достойне місце у розвитку економіки держави. Безумовно, це й високий рівень тяги до знань у нашої нації, й духовна складова, яка потребує максимально повної реалізації особистості. Надання у 1917 році суспільно-економічних прав жінкам у СРСР теж зіграло позитивну роль: вони звикли претендувати на кваліфіковану роботу, хоча й не мали доступу до вищих ланок управління у період відтворення патріархальної політичної культури СРСР. Але позитивний у даному випадку стереотип все ще працює: у нашому суспільстві жінки віддають перевагу тому, щоб нащадки придбали вищу чи середню освіту для отримання кваліфікованої праці з високим прибутком. Тому їх парламентська діяльність буде пов'язана

з продовженням руху у бік розвитку інформаційного, високотехнологічного суспільства зі спеціалістами, що признаються всіма передовими державами.

Цей ряд особливостей можна ще продовжувати, а кожна зі стадій взаємодії «чоловік-жінка» розкрити через оптимальну роботу парламенту. Це буде, можливо, мета моєї наступної статті, адже зараз мені важливо зробити декілька інші акценти. Річ у тому, що вище запропонований перелік особливостей жіночого світосприйняття досить складно втілити у життя: якщо прийняти за відправну тезу те, що зміст чоловічої діяльності символізується конструкцією, вектором, а жіноча – простором, нестримним потоком, то стає вочевидь, що задля самореалізації жінки потрібно зайти на чужу територію [9]. Бо сучасний соціум – це ієрархізована структура, наскрізь зумовлена змаганнями зі призами для переможців, й жінка повинна вивчити мову чоловіків та отримати дозвіл на включення її до цих перегонів. Саме тому, західні та українські *women's studies* [см.напр.12;13] акцентують увагу на важливості жінкам «знайти себе» в історії, економіці, політиці й «писати себе», «виявляти себе», «аналізувати себе», постійно пам'ятаючи, що це треба робити жінкам на зверх-зусиллі, бо мова як «мовний конструкт» – це теж чужа, чоловіча територія. Природньо притаманна жінці – мова простору, тобто все, що пов'язано з роботою правої півкулі. У попередньому дослідженні [14] було зроблено акцент на необхідності жіноцтву зберігати саме такі, образні засоби соціалізації молодших поколінь та передачі знань через традиції, пісні, казки, ритуали, предмети побуту та шедеври мистецтва.

Знайти вихід зі ситуації необхідності реалізувати себе на «чужій» території жіноцтво може за допомогою трьох сценаріїв:

- відмовитися від спроби реалізуватися у соціумі та залишитися на «своїй», «рідній» території, обмежившись традиційним набором ролей – матері, дружини, домогосподарки (тут немає нічого негативного чи другорядного) – таким чином жінка задовольняється тільки гендерно-фемінними формами поведінки;

- засвоїти «правила гри» у соціумі та відмовитися від свого, жіночого простору та мови (це теж має право на існування, бо це особистий вибір форми проживання життя) – таким чином вона використовує гендерно-маскулінні стереотипи поведінки;
- засвоїти «правила гри» у соціумі та, одночасно, діяти в ньому з урахуванням сильних рис своєї екзистенціальної природи. Такий спосіб самореалізації найскладніший, тому що їй на сьогодні треба доводити необхідність просторового відчуття подій, тенденцій та закономірностей. Звичайно формулювання на кшталт «я відчуваю», «мені здається», «інтуїція підказує мені» тільки роздратовують її і сприймаються як неважливі в зрівнянні з цифрами, фактами, логічними доказами. Тут жінка використовує і фемінні, і маскулінні форми поведінки.

Який сценарій зазвичай обирають жінки, котрі йдуть в політику? Це питання здалося мені важливим після цікавого зауваження російської дослідниці-політолога Катерини Шульман [15]. У своїх тезах вона підкреслила той факт, що наявність високого проценту жінок у парламенті не свідчить про якісь особливі засоби чи форми правління державою. Доказом її словам виступає статистика Inter-Parliamentary Union, яка свідчить про максимальну кількість жінок у парламенті зовсім не в європейських демократіях [16]. Дійсно, на грудень 2015 року перші десять місць займають Руанда (63,8% жінок у парламенті), Болівія (53,1%), Куба (48,9%), Сейшелли (43,8%), Швеція (43,6%), Сенегал (42,7%), Мексика (42,4%), ЮАР (42,0%), Еквадор (41,1%), Фінляндія (41,5%). Як бачимо тільки дві з них відносяться до розвинутих європейських демократій, інші у списку – держави, що можна віднести до авторитарних чи, так званих, гібридних режимів. Чи можна погодитися зі К.Шульман та стати на позицію гендерного нейтралітету – у політиці людина поводить себе однаково, бо певні «правила гри» та інтереси універсальні? З одного боку, раціональне зерно тут присутнє: на перший

погляд, якихсь особливих ривків у політичних реформах та руху до горизонтальних взаємовпливів во владі не спостерігається у африканських та латиноамериканських державах. З іншого – маємо декілька серйозних контраргументів її позиції.

По-перше, у державах з домінуванням традиційної політичної культури найчастіше зберігається принцип поваги до жінки похилого віку, яка втілює архетип Мудрої Матері. Науковці Дослідницького інституту з проблем соціального розвитку при ООН, звернули увагу на те, що в Уганді (35.0% жінок у парламенті та 24 місце у світі) значна кількість жінок з'явилась завдяки переконанням з боку чоловіків-старійшин. Частина цих депутаток вважають свій статус більш схожим на «призовий подарунок» від Національного Руху Супротиву, ніж реальним громадянським правом. «Тому вони відмовляються від критики політики НРС. В тих політичних системах, де домінує одна партія та у жінок немає реальних альтернативних можливостей, їх вплив на партію звужується, й вони часто не можуть займатися питаннями, які не стоять в даний момент на порядку денному партії. *І все ж жінкам-парламентаркам в Уганді вдавалося з'єднуватися у єдиний фронт для того, щоб просувати прогресивні закони, так було, наприклад, у 1997-1998 рр. при прийнятті Закону про землю*» (курсив – мій).

[10] Отже рух у бік колективної солідарності, який допомагає вирішувати гострі соціальні питання, відбувається завдяки простого допущення жінок у парламент. Крім того, сама присутність жінок у владі та участь у прийнятті управлінських рішень надає багато попиту та знань. Вони стають чудовими головами чи заступниками комітетів, союзів, громадських організацій. Максимально розкриваються їх ініціативні риси та творчий потенціал, що наповнює життєвою енергією потрібні суспільству зміни.

По-друге, навіть імітаційні, обмежені у владних повноваженнях органи, мають серйозне значення для формування громадянської свідомості, ініціативності та потреби реалізувати себе у цій сфері. К.Шульман

підкреслює складність та неочікуванність любих соціальних процесів, навіть якщо вони утворюються владою як декоративні. [17] Особливість будь-яких суспільних процесів полягає в тому, що вони, наповнюючись людською енергією, перестають бути фікцією, навпаки, ці соціальні канали починають діяти, впливати, взаємодіяти з іншими процесами, й, як наслідок, реально працювати на користь інтересів людей. Навіть якщо влада, яка й ініціювала формування їх, бажала залишити декоративними створені нею канали демократизації. Адже прихід жінок у парламент створює передумови для прийняття прогресивних законів в сфері розлучень, родинне насильство та репродуктивні права. [10]

По-третє, відкритим залишається питання який саме варіант реалізації свого життя обирає жінка: відмовитися від свого природнього засобу буття чи з цього, притаманного їй від народження об'єму працювати в суспільно-політичному просторі на одному рівні з чоловіками. З приводу можливості самореалізації за трьома сценаріями, які я запропонувала вище, у мене є гіпотеза (безумовно, вона ще потребує ретельної перевірки). Мені здається, що країни Африки та Латинської Америки, у яких жінки до парламенту потрапили завдяки сприятливим умовам, що зіграли їм «на руку», почали свою роботу за першим сценарієм. Тобто так, нібито вони, домогосподарки та подруги, зібрались разом зі чоловіками допомагати їм у «тяжкій праці» приймати закони, ну, а чоловіки, зі свого боку, іноді прислухались до інтересів свого жіноцтва та «дозволяли» втручатися в управлінський процес. Поступово жінки набираються попиту та впевненості у своїх силах та правах й переходять до втілення сценарію, за яким, використовуючи соціальні «правила гри» логіки та ієрархії, не втрачають й свою природу. Європейське жіноцтво йшло до присутності у парламенті іншим шляхом – шляхом тяжкої та тривалої боротьби, на протязі якої воно постійно доводило чоловікам що має здібності та сили робити «так само, як й чоловіки»: змагатися, приймати рішення, нести відповідальність. Тому жінки поступово втратили свою

природну енергію, обираючи задля самореалізації другий сценарій. Непрямим доказом цієї гіпотези є зростання у європейських жінок психічних хвороб, самогубства, високий рівень невротизації суспільства і т.ін.

Безумовно, розміркування повинні дуже ретельно та глибоко аналізуватися для того, щоб це інтуїтивне припущення можна було б підтвердити чи спростувати. Але я впевнена, що за допомогою методології конструктивної психології дійсно можна виокремлювати «біологічні» та «соціальні маркери» діяльності кожної із статей, відстежувати їх взаємовплив чи дефіцитність проявів та пропонувати конструктивні моделі розвитку в майбутньому.

Наприкінці статті тезовим пунктиром визначимо головні висновки.

Сучасні дослідження гендерного простору актуалізують принципи додатковості та взаємозв'язку між чоловічим та жіночим світосприйняттям. Тому концентрація на методології цих досліджень – найсучасніша потреба переходу від описових характеристик до структурно-функціональних. Методологія конструктивної психології дає можливість саме для такого переходу.

Сильні риси чоловічої екзистенції, які без критичного аналізу з боку жіночого світосприйняття сьогодні стали причиною багатьох суспільно-політичних криз (тобто перетворились на недоліки), потребують значних обмежень. Обмежень з боку жіночого колективного, яке спроможне швидше солідаризуватися перед обличчям соціальних загроз та руйнування держави. Але вірно й зворотне. Жіноче співтовариство потребує на структурний вектор у своїх пошуках реалізації, чіткі межі у соціальній діяльності, конкретного знання ресурсів та часу на реалізацію того чи іншого проекту.

Сьогоднішнє суспільство надає шанс жіноцтву можливість розкрити потенціал самореалізації за допомогою доповнення «правил гри» у політиці своїми «соціальними маркерами» таким чином, щоб не втратити свої унікальні та життєдаруючі «біологічні маркери».

Література:

1. Жеребкіна І. "Война и мир Джудит Батлер". Лекція в Центре візуальної культури. Київ, 27.12.2014 [Електронний ресурс] /І. Жеребкіна// Режим доступу: // <https://www.youtube.com/watch?v=Y9ymVDfV0QE>
2. Жеребкіна І. Гендерные 90-е, или Фаллоса не существует [Текст] / И. Жеребкіна/ – СПб.: Алетейя, 2003. – 256 с.
3. Марценюк Т. Жінчини в політике України: вызовы и перспективы гендерной политики [Електронний ресурс] / Т. Марценюк // Доклад, сделанный на Втором міжнародном Конгрессе белорусских исследований, секция «Гендерные политики и практики» – Каунас, Литва, 2012 г., 28-30 сентября // Режим доступу: // http://gender-route.org/articles/sex_gender_practice/zhenwiny_v_politike_ukrainy_vyzovy_i_perspektivy_gendernoj_politiki/
4. Злобина Т. «Женское искусство» в Украине. Формирование женской субъектности в изменяющейся культуре [Електронний ресурс] / Т.Злобина// Режим доступу: // http://www.intelros.ru/pdf/gender_issledovaniya/2007_16/04.pdf
5. Терлецька І. Гендерні аспекти політики: спроба синтезного аналізу [Текст]/ І. Терлецька // Вісник КНТЕУ. - №3, 2010 – С. 77-85
6. Хомяк-Богачевська М. Націоналізм и фемінізм [Текст]/ М. Хомяк-Богачевська // Гендерные исследования: Феминистская методология в социальных науках. Под. ред. И. Жеребкіной. Харьков, 1998. С. 150-160
7. Смоляр Л. Минуле заради майбутнього. Жіночий рух надніпрянської України др. пол. ХІХ – поч. ХХ ст. [Текст] / Л. Смоляр/ – Одеса, 1998. С.248-295
8. Маланчук-Рибак О. Українські жіночі студії: історіографія та історіософія.- [Текст] / О. Маланчук-Рибак / – Львів, 1999.- 53 с.
9. Весельницькая, Е. Жінчина в мужском мире. [Текст] / Е. Весельницькая/ – СПб.: Лики культур, 2000. – 160 с.

10. Женщины в политике: мировой обзор (По материалам доклада Исследовательского института по проблемам социального развития при ООН: "Видимые руки": ответственность за социальное развитие - Москва, 2001) Электронная версия бюллетеня Население и общество №53– 54 от 4 - 17 февраля 2002 [Электронный ресурс] // Режим доступа: // <http://www.demoscope.ru/weekly/2002/053/analit01.php>
11. Галка В. Украинская политика. Ищите женщину. [Электронный ресурс] / В. Галка// Режим доступа: // <http://nk.org.ua/obshchestvo/ukrainskaya-politika-ischite-jenschinu-1460>
12. Scott J. *Gender and the Politics of History*. New York: Columbia University Press, 1988. Перевод статьи на русском языке опубликован в журнале *Гендерные исследования* – 2000, № 5
13. Богачевська М. Дума України – жіночого роду [Текст] / М.Богачевська/ – К.: Воскресіння, 1993. – 57 с.
14. Димова О. Філософсько-психологічний аспект гендерної рівності у політиці [Текст]/ О. Димова // *Парадигма пізнання гуманітарні питання* №5 (8) – 2015. – С. 5-25
15. Шульман Е. Пол власти: чего ждать от женщин-политиков [Электронный ресурс] / Е. Шульман // Режим доступа: // <http://www.forbes.ru/forbes-woman/karera/282875-pol-vlasti-chego-zhdat-ot-zhenshchin-politikov>
16. *Women in National Parliaments*. IPU, Inter-Parliamentary Union [Электронный ресурс] // Режим доступа: // <http://www.ipu.org/wmn-e/arc/classif011215.htm>
17. Шульман Е. Гибридные режимы [Электронный ресурс] / Е. Шульман // Режим доступа: // <https://www.youtube.com/watch?v=BQsXotyDDuU>

References:

1. Zhrebkyna Y. "Vojna y myr Dzhudyt Batler". Lekcyja v Centre vyzualjnoy kuljтуры. Kyev, 27.12.2014 [Elektronnyj resurs] /Y. Zhrebkyna// Rezhym dostupu: // <https://www.youtube.com/watch?v=Y9ymVDfV0QE>

2. Zherebkyna Y. *Ghendernye 90-e, yly Fallosa ne sushhestvuet [Tekst]* / Y. Zherebkyna/ – SPb.: Aletejja, 2003. – 256 s.
3. Marcenjuk T. *Zhenshhyny v polytyke Ukrainy: vyzovy y perspektyvy ghenvernoj polytyky [Elektronnyj resurs]* / T. Marcenjuk// *Doklad, sdelannyj na Vtorom mezhdunarodnom Konghresse belorusskykh yssledovanyj, sekcyja «Ghendernye polytyky y praktyku» – Kaunas, Lytva, 2012 gh., 28-30 sentjabrja // Rezhym dostupu: // http://gender-route.org/articles/sex_gender_practice/zhenwiny_v_politike_ukrainy_vyzovy_i_perspektivy_gendernoj_politiki/*
4. Zlobyna T. *«Zhenskoe yskusstvo» v Ukrainy. Formyrovanye zhenskoj subʔektnosti v yzmenjajushhejsja kuljture [Elektronnyj resurs]* / T. Zlobyna // *Rezhym dostupu: // http://www.intelros.ru/pdf/gender_issledovaniya/2007_16/04.pdf*
5. Terlecjka I. *Ghenderni aspekty polityky: sproba synteznogho analizu [Tekst]/ I. Terlecjka // Visnyk KNTEU. - № 3, 2010 – S. 77-85*
6. Khomjak-Boghachevsjka M. *Nacyonalizm y femynizm [Tekst]/ M. Khomjak-Boghachevsjka // Ghendernye yssledovanyja: Femynystskaja metodologhyja v socyjalnykh naukakh. Pod. red. Y. Zherebkynoj. Kharjkov, 1998. S. 150-160*
7. Smoljar L. *Mynule zarady majbutnjogho. Zhinochij rukh nadniprjansjkoji Ukrainy dr. pol. KhIKh – poch. KhKh st. [Tekst]* /L. Smoljar/ – Odesa, 1998. S.248-295
8. Malanchuk-Rybak O. *Ukrajinsjki zhinochi studiji: istorioghrafija ta istoriosofija.- [Tekst]* /O. Malanchuk-Rybak / – Ljviv, 1999.- 53 s.
9. Veseljnyckaja E. *Zhenshhyna v muzhskom myre. [Tekst]* / E. Veseljnyckaja/ – SPb.: Lyky kuljtur, 2000. – 160 s.
10. *Zhenshhyny v polytyke: myrovoj obzor (Po materyalam doklada Yssledovateljskogho ynstytuta po problemam socyjalnogho razvytyja pry OON: "Vydymye ruky": otvetstvennostj za socyjalnoe razvytye - Moskva, 2001) Elektronnaja versyja bjulletenja Naselenye y obshhestvo № 53– 54 ot 4 - 17*

fevralja 2002 [Elektronnyj resurs] // Rezhym dostupu: // <http://www.demoscope.ru/weekly/2002/053/analit01.php>

11. Ghalka V. Ukraynskaja polytyka. Yshhyte zhenshhynu. [Elektronnyj resurs] / V. Ghalka// Rezhym dostupu: // <http://nk.org.ua/obshchestvo/ukrainskaya-politika-ischite-jenschinu-1460>

12. Scott J. *Gender and the Politics of History*. New York: Columbia University Press, 1988.

13. Boghachevsjka M. *Duma Ukrajiny – zhinochogho rodu* [Tekst] / M. Boghachevsjka/ – K.: Voskresinnja, 1993. – 57 s.

14. Dymova, O. *Filosofsjko-psykhologhichnyj aspekt ghendernoji rivnosti u polityci* [Tekst]/ O. Dymova // *Paradyghma piznannja ghumanitarni pytannja № 5 (8) – 2015.* – S. 5-25

15. Shuljman E. *Pol vlasty: chegho zhdaj ot zhenshhyn-polytykov* [Elektronnyj resurs] / E. Shuljman // Rezhym dostupu: // <http://www.forbes.ru/forbes-woman/karera/282875-pol-vlasti-chego-zhdaj-ot-zhenshchin-politikov>

16. *Women in National Parliaments*. IPU, Inter-Parliamentary Union [Elektronnyj resurs] // Rezhym dostupu: // <http://www.ipu.org/wmn-e/arc/classif011215.htm>

17. Shuljman E. *Ghybrydnye rezhymy* [Elektronnyj resurs] / E. Shuljman // Rezhym dostupu: // <https://www.youtube.com/watch?v=BQsXotyDDuU>